Hakan ÖZYILDIZ

MERSİN TİCARET ODASI KONUŞMASI (15 MART 2019)

Saygı değer katılımcılar,

Öncelikle hem zamanlaması hem de yeri itibariyle önemli olan bu toplantıyı düzenleyen, KOÇ ÜNİVERSİTESİ DENİZCİLİK FORUMU (KÜDENFOR) ve MERSİN DENİZ TİCARET ODASINA, harcadıkları emek için çok teşekkür ediyor, hoş geldiniz diyorum.

Konuşmamın başında, çoğunuz için yabancı olabilecek "21. YÜZYIL İÇİN PLANLAMA GRUBU" hakkında kısa bir bilgi vermek istiyorum.

21.Yüzyıl İçin Planlama Grubu aslında bir Ankara yapılanmasıdır. Bu yanıyla denizlerle doğrudan bir ilişkisi yoktur denebilir.

Ancak, bizler eski DPT Müsteşarı, Mektebi Mülkiye'de hocaların hocası, Sayın Prof. Dr. Bilsay Kuruç'un önderliğinde, 2011 Mayıs ayından başlayarak, Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı çatıları altında gönüllülük esasına dayanan bilimsel çalışmalar yapan bir grubuz. Çalışmalarımızda bizi yönlendiren en temel dürtü yurtseverliğimizdir. Türkiye'nin çıkarları bizler için her şeyden önemlidir.

Bu bağlamda 21. Yüzyıl İçin Planlama Grubu olarak, dokuz yıldan bu yana, çeşitli başlıklar altında kurultaylar ve seminerler düzenledik. Toplantılarda, ülkemizin 21. Yüzyılı daha yakından yaşaması için geleceği tartıştık. Bu bağlamda eğitim, tarım, sanayileşme gibi konuların yanı sıra enerji de önemli yer tutmuştur.

Dizi halinde yaptığımız bilimsel toplantılarımızı, başta Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (namı diğer Mülkiye) olmak üzere, Mülkiyeliler Birliği ve TMMOB'un meslek odaları da destekledilerdi.

Süreklilik taşıyan etkinlikler memnunluk verici gelişmeler gösterdi ve yavaş yavaş yeni bir çerçeve oluşturdu. Bu bağlamda, Türkiye'nin 21. yüzyıla girebilme meselesinin boyutları içinde, şimdiye kadar seferber edilmemiş bir düşünce ve yeni bir ilgi birikimi ortaya çıkmaya başladı. Katılım ve merakın yanında, bununla iç içe, güncelliğin koyduğu sınırları aşma ve yeni yaklaşımlar oluşturma çabası ve bunu bilimsellikle temellendirme arzusu büyüdüğünü gördük.

Özellikle gençlerin 21. yüzyıla giriş meselesinin boyutlarını ve ufkunu kavrama, öğrenme ve bu yolda gelişme azmi bizleri çok mutlu ediyor. Çalışmalar içinde bunun her geçen gün arttığını görüyoruz. Siyasal Bilgiler Fakültesi çatısı altında faaliyet gösteren Mülkiye Gençlik Kulübü'nün heyecanı, enerjisi ve gençlerin teknik ustalıkları azmimizi besliyor.

Ayrıca, bilim ve meslek çevrelerinin, 21. yüzyıl için yeni ufuk arayışlarını desteklerken, bunu toplumda filizlenecek gerçek taleplerle buluşturabilme düşüncelerini çalışmalarımız çerçevesinde görmek, bizler için güzel bir gelişmedir.

Bugün Mersin'de olmamızın nedenini bu çerçevede açıklayabiliriz. Bir yanda Mersin Deniz Ticaret Odası, öte yanda Koç Üniversitesi Denizcilik Formu ile birlikte, ülkemizin geleceğini ilgilendiren çok önemli bir konunun, yetkin uzmanlarca tartışılacak olması bizleri heyecanlandırıyor.

Bu bağlamda ülkemizin enerji konusunda en birikimli ve en üretken uzmanlarından olan, 21. Yüzyıl İçin Planlama Grubunun üyesi Oğuz Türkyılmaz'ın yapacağı sunumun ufkumuzu açacağından kuşkum yok.

Yeri gelmişken enerji ve Doğu Akdeniz konusunda birkaç kelam etmeme izin vereceğinizi umarım.

Ben emekli bir Hazineciyim. Kamudaki kariyerimin çoğunu KİT'ler ve kamu finansmanı alanlarında edindim. 1993 – 2003 arasındaki dönemde hem KİT'lerin finansmanı hem de devletin nakit ve iç borçları ile uğraştım.

Ancak bir enerji uzmanı değilim. Enerji konularına ilgim, benim çalıştığım dönemde KİT'lerin, kömürden elektriğe, büyük çoğunluğunun enerji alanında faaliyet göstermesinden geliyor. Dolayısıyla konuya pek yabancı sayılmam.

Doğalgaz ve petrol konularında aklımda kalan en çarpıcı deneyimim 1994 yılından kalmadır. Dönemin enerji bakanı, rahmetli Veysel Atasoy başkanlığında Bakü'de yapılan, Şah Denizi petrol sahasındaki TPAO hissesinin artırılması görüşmeleridir. O günlerde Azerbaycan'da, siyasi arenada yaşananları, uçağımızın Rusya üzerinden geçişine izin verilmemesini, İranlıların hisse için bizim bütçe imkânlarımızın kat kat üstünde önerdikleri parayı ve sonunda rahmetli Süleyman Demirel ve Haydar Aliyev arasındaki konuşmanın sonucunun süreci nasıl etkilediğini hiç unutmam.

Bu alandaki ikinci önemli deneyimi, 1996-99 yılları arasında görev yaptığım Londra'da yaşadım. Bakü-Ceyhan boru hattı pazarlıklarını ve yaşanan tartışmaları hepimiz hatırlıyoruz. Londra'da görev yaptığım sırada Türkiye'de sıcak para yatırımı olan yabancıların, boru hattının geleceğiyle ne kadar ilgilendiklerini yakından gördüm. Hem sıcak paracılar hem de doğrudan yatırımcılar için petrol ve doğal gaz geçiş ve dağıtım üssü olacak Türkiye, riskleri azalan ve daha rahat yatırım yapılacak bir ülkeydi. O günlerin önemli dış politika konularından olan AB üyeliği de bunlara eklenirse, Türkiye'ye ne kadar çok doğrudan yatırım yapacakları konusunda konuşulanları çok iyi hatırlıyorum.

Sayın katılımcılar

Enerji çağımızın olmazsa olmazıdır. Üretimden başlayarak yaşamın her alanında insanoğlunu etkilemekte ve yönlendirmektedir. Uzmanlar konuyu benden daha geniş ele alacaklardır.

Ben yeri gelmişken, doğal gaz konusuna ve Doğu Akdeniz'in önemine kısaca değineceğim.

İlk olarak dünyadaki gelişmelere çok kısa değinmek istiyorum.

Dünyada enerji alanındaki önemli periyodik çalışmalardan olan BP Energy Outlook'un 2019 yılı sayısında dikkat çeken birkaç tespit var.

En önemlilerinden birisi 2040 yılı itibariyle dünya enerji talebinin yaklaşık üçte birinin Çin, Hindistan ve Asya'dan geleceği. Anlaşılan o ki; artık Orta Doğu'da ve Rusya'da bulunan birincil enerji kaynaklarını Avrupa'dan, batıdan çok doğuya ulaştırmak, satmak gerekecek. Bu durum önümüzdeki dönemin jeopolitiğini değiştirecek bir öngörü. Eminim ki Türkiye'de bundan oldukça etkilenecektir.

Diğeri, enerji üretim sektörünün birincil enerji kaynaklarının yüzde 75 kadarını kullanacağı ve bunun doğal sonucu olarak ulaştırmanın payının azalacağı. Ulaştırmada elektrikli araçların kullanımının hızla artması sonucunda, petrolün kullanımı azalması doğaldır. Bunun sonucunda petrol ve doğal gaz en çok elektrik üretiminde kullanılacaktır.

Üçüncü belki de en önemli öngörü, gelecekte enerjinin yüzde 85'inin yenilenebilir kaynaklardan ve doğal gazdan üretileceğidir. Bu öngörü hem Türkiye'nin hem de dünyada bilinen birincil kaynakların büyük çoğunluğuna sahip olan yakın komşularımızın hayatını değiştirecektir.

Küresel ısınma, kutuplarda yaşanan çevre felaketi, iklimde görülen değişimler hepimizin yakından gözlemlediği gerçekler. Ben 60 yaşlarımdayım. Son 50 yılda Ankara'nın ikliminin ne kadar değiştiğini yaşayarak görüyorum. Bildiğiniz gibi bunun nedeni petrol kullanımından kaynaklanan aşırı karbon salınımı. Çevre kirliliğinin geldiği boyutun dünyamızın geleceğini tehlikeye soktuğu artık ortak kabul görmeye başladı. Eğer BP gibi petrol üreticisi ve dağıtıcısı olan bir uluslararası dev bu konuya raporunda yer veriyorsa, bizlerin de çalışmalarımızda daha çok önem vererek değerlendirmemiz gerekir. Kanımca bu enerji politikalarının geleceği açısından çok çarpıcı bir tespit.

Konu Türkiye için de önemli. Eğer yenilebilir enerji ve doğal gazın enerji üretiminde payı artacaksa, enerjide kaynak fukarası olan Türkiye, bu alanda geleceğini nasıl şekillendireceğine ivedilikle karar vermek zorundadır. Verilmemiş diyemem. Sadece uzun vadeli stratejik planların hazırlanıp hazırlanmadığını merak ediyorum. Benim izleyebildiğim kadarıyla TEİAŞ'ın enerji talep tahminleri dışında, değil 2040'lı yılları 2030'ları kapsayan yayımlanmış, kamuoyunun bilgisine sunulmuş bir çalışma yok. Umarım sorun benim ilgisizliğimdir.

Böylesi bir çalışmaya dayanılarak hazırlanacak stratejik planlarda, bir yandan üretim yer alırken diğer yandan iletim ve dağıtım konusu da tekrar masaya yatırılmalıdır. Sınırlı da olsa deneyimlerim bana, Türkiye'nin enerjideki dışa bağımlılığı ne zaman gündeme gelse petrol ve doğal gazda üretim, iletim ve dağıtım faaliyetlerinin bir arada yürütülmesinin gereğini düşündürür. (Bu konuda Sayın Oğuz Türkyılmaz'ın konuşmasındaki önerileri dikkatle değerlendirmenizi öneririm)

Yanı sıra kamunun yönlendirici ve denetleyici rolü, bir kez daha ayrıntısıyla ele alınmalıdır. Kamunun enerji sektöründe nasıl bir rol alacağına, bu rolün olmazsa olmazlarına, açık ve net bir şekilde karar vermelidir. Başta yatırımların finansmanı ve fiyatlama mekanizmaları olmak üzere sektörün geleceği ortak akılla yeniden düzenlenmelidir.

Böylelikle yatırım yapmak isteyenlerden tüketicilere kadar hepimiz, sorunları ve çözüm seçeneklerini birlikte çoğaltıp ülkemize, çocuklarımıza, torunlarımıza en yararlı olacak olana birlikte karar verebilmeliyiz.

Sayın katılımcılar,

Doğal gazın önemi bu kadar artacaksa o zaman içinde yaşadığımız bölgeye biraz daha faklı bakmamız gerekecek.

Dünya doğal gaz rezervlerinde ilk üçe giren ülkelerden biri kuzey komşumuz Rusya. Diğer ikisi de bölge komşumuz: İran ve Katar. Biri sınırdaşımız diğeri yakın ilişkimiz olduğu söylenen bir ülke.

Orta Doğudaki iki ülke, ürettikleri doğal gazı, şimdilik en zengin ve en büyük pazara, Avrupa'ya taşımak zorundalar. Bunun deniz taşımacılığıyla yapılması pahalı bir seçenek. Boru hatları için en

uygun geçiş güzergâhlarından birisi Türkiye. Buraya bir işaret koyalım. Çünkü Mersin ve çevresi için önemli bir saptama.

Şimdi yanı başımızda yeni bir kaynak daha ortaya çıktı: Levant bölgesi. Rezervin büyüklüğü uzmanlarca tartışılıyor. Ancak rezervin bölge ülkelerinin ihtiyaçlarından fazla olduğu genel kabul görüyor. Bu durumda çıkarılacak doğal gazın yine en yakın büyük pazar olan Avrupa'ya satılması söz konusu.

Ancak buradaki jeopolitik sorunların varlığından hepimiz haberdarız. Rezervin keşfinden bu yana tam bir siyasi ve diplomatik üçkâğıtlar dizi izliyoruz. İzliklerimiz, duyduklarımız, okuduklarımız eski Brezilya dizilerini geçti. Kimin eli kimin cebinde anlamak mümkün değil. Ama biliyoruz ki burası Orta doğu ve konu enerji. Yani gelişmelere şaşırmamak gerek.

Amaç çok net: Türkiye ve K. Kıbrıs bölgedeki haklarından mahrum bırakılmaya çalışılıyor.

Yaşananların sadece bizim dışımızdaki oyuncuların yanlışlarının sonucu olduğunu söylemek resmin genelini net olarak görmemizi engeller. Konunun gelişiminde art niyetler kadar yanlış politika tercihlerinin de etkisi var.

Konuyu daha iyi anlayabilmek için geçen ocak ayında kurulan, Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun yapısına bakmakta yarar var. Bölgenin enerji geleceğini belirleyecek bu yapıda; Mısır, G. Kıbrıs, Yunanistan, İsrail, İtalya, Ürdün ve çok ilginçtir Filistin otoritesi var. Türkiye, Suriye ve Lübnan yok.

Neden?

Efendim Türkiye'nin İsrail, Mısır, G. Kıbrıs ve Yunanistan ile ilişkileri iyi değilmiş. Olabilir. Ancak dış ilişkiler anlık, kısa zamanlı değildir. Bu bağlamda bugün için sorunlu gibi görülen alanlarda yarın bir çözüm bulanamayacağına inanarak hareket etmek hem siyasi etiğe hem de diplomatik teamüllere sığmaz.

Peki, Suriye neden dışarıda tutulmuş? İç savaş varmış. Bu savaş sonsuza kadar mı sürecek? Suriye'de toprak bütünlüğü içinde bir çözüm bulunmayacak mı? O zaman neden foruma katılmıyor? Neden davet edilmiyor?

Bu bağlamda Lübnan konusuna, konuşmayı uzatmamak için hiç girmeyeceğim bile.

Bununla beraber, ne tür yapılar kurulursa kurulsun. Yukarıda da değindim. Gerek İran gerek Katar gerekse Levant gazının zengin, sanayileşmiş pazarlara ulaşması lazım.

Boru hattı seçeneğinin Girit adasından geçiş gibi pahalısı ve Türkiye üzerinden olanı gibi ucuzu var.

Türkiye burada önemli bir karar vermek durumundadır. Levant alanı ve çıkarılacak gazın iletimi konusunda Münhasır Ekonomik Alan ve kıta sahanlığı arasındaki seçimini ivedilikle yapmasının büyük yararı var.

Saygı değer katılımcılar

O zaman nereden bakarsanız bakın, genelde Doğu Akdeniz, özelde Mersin ve İskenderun'un geleceğini bir kez daha uzun vadeli bir bakış açısıyla düşünmek zorundayız.

Evet, belki enerji tüketiminde bir süre sonra Asya seçeneği Avrupa pazarının önüne geçecektir. Ama ne olursa olsun, bu gelişme bile bölgenin zenginleşmesi sonucunu yaratacaktır. Özellikle savaş sonrasında hızla zenginleşecek olan Irak ve İran pazarlarına Avrupa'dan yapılacak ithalatta en uygun limanlardan ikisi Türkiye'dedir.

Daha önemlisi, Türkiye sanayileşmeyi öne alan üretim modeline geçmesi halinde bölgenin üretim merkezi olmaya en yakın ülkedir. Gerek yetişmiş insan gücü gerek geçmiş sanayileşme deneyimi bu sürecin önünü açabilecek yeterliliktedir.

Bir yandan bölgeye geçişte transit liman diğer yandan üretim merkezi olması durumunda Mersin ve çevresinin ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı tamamen değişecektir. Refahı daha da artacak, Türkiye ekonomisine olan katkısı çoğalacaktır.

Ancak bunların olabilmesi için bazı olmazsa olmazların olduğu da muhakkak.

Öncelikle şunu belirtmemde yarar var. Olayın bundan sonraki gelişimini, her konuda olduğu gibi, karar alıcıların siyasi iradeleri belirleyecektir. Bu konuda çeşitli nedenlerle geciken kararlı adımların öncelikle hayata geçirilmesi artık büyük önem kazanmıştır.

Daha kararlı duruşun ilk gösterileceği alan dış politika olmalıdır. Mustafa Kemal Atatürk'ün bize miras bıraktığı "Yurtta sulh cihanda sulh" ilkesini şiar edinen bir dış politikamız olması lazım. Bölgedeki komşularımız ile aramızdaki sorunları "barış" esaslı çözebilmek çabası içinde olmalıyız. Diplomatik ilişkilerimiz bu esasta olmalı.

Bu ilke ne olursa olsun "barış" anlamına gelmiyor. Eğer Türkiye'nin çıkarlarına bir saldırı varsa, yani barışı bozmak isteyenler sadece ve sadece kendi çıkarlarını düşünüp, ülkemizin varlığını ve çıkarlarını dikkate almıyorlarsa onlara tarihe bakmalarını önermemiz yeterli. Mustafa Kemal'in önderliğinde 20 Yüzyılda emperyalizme karşı çıkmış ve haklı ulusal kurtuluş savaşını vermiş yegâne ulus olduğumuzu kimsenin unutmaması gerekir.

Yanı sıra uluslararası hukuktan doğan tüm haklarımızı sonuna kadar kullanarak Doğu Akdeniz'deki arama ve sondaj faaliyetlerine hız vermemiz gerekiyor. Bunun için gerekli teknik malzeme ve yetişmiş personel donanımı eksiklikleri ivedilikle giderilmelidir.

Ardından bölgedeki yapılanmalar ve ittifakları dikkate alarak yeni kurumsal yapılanmaları gündeme getirecek girişimler içinde olmalıyız. Eğer çıkarlarımıza uygunsa var olanlarına üye olmayı da düşünmeliyiz.

Amaç bölgede bir enerji ve üretim üssü olmak ise kamu ve diğer diğer karar alıcıların bir araya gelerek yeni yasal ve idari alt yapı gereksinimlerini araştırmalı, tartışmalı ve uygun olanları hayata geçirmeleri gerekir. Yukarıda değindiğim kamunun yeni rolü üzerinde mutlaka düşünmemiz gerekiyor. Kamudaki enerji yapılanmasının olası zafiyetlerini en aza indirecek çabayı göstermekte büyük yarar var.

Üretim deyince aklıma ilk gelen ihracat odaklı sanayileşmedir. Bu söylendiği kadar kolay olamayan bir seçenektir. Ancak siyasi tercihlerin değişmesi, sanayileşmenin ön alması durumunda işler hızlanabilir.

Bu amaca yönelik teşvik sistemi, üretimi esas alan yasal ve adli yapı ile eğitim sitemi ivedilikle hayata geçirilmemizse başarı şansı çok azdır.

Görüldüğü gibi bunlar yazılması, konuşulması kolay olan ancak hayata geçirilmesi bir o kadar zor işlerdir. Bu topraklarda kısa vadeli çıkarlar her zaman olmasa da çoğunlukla uzun vadeli öncekilerin önüne geçmektedir. Özellikle son yıllarda yerleşen bir davranış kalıbının sonucu olarak büyük çoğunluğumuz, anlık çıkarlarımızı her şeyin önüne koymayı marifet saymaya başladık.

Belki de bu davranışımızı değiştirmekle işe başlayabiliriz. Ülke sevgimiz, çocuklarımızın, torunlarımızın geleceği düşüncesi bize bu değişimi kavramakta ve hayata geçirmekte ışık olacaktır, yol gösterecektir.

Umarım bu toplantı ve benzerleri yukarıdaki dileğimin başlangıçları olurlar ve sayıları her geçen gün artar.

Beni sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.